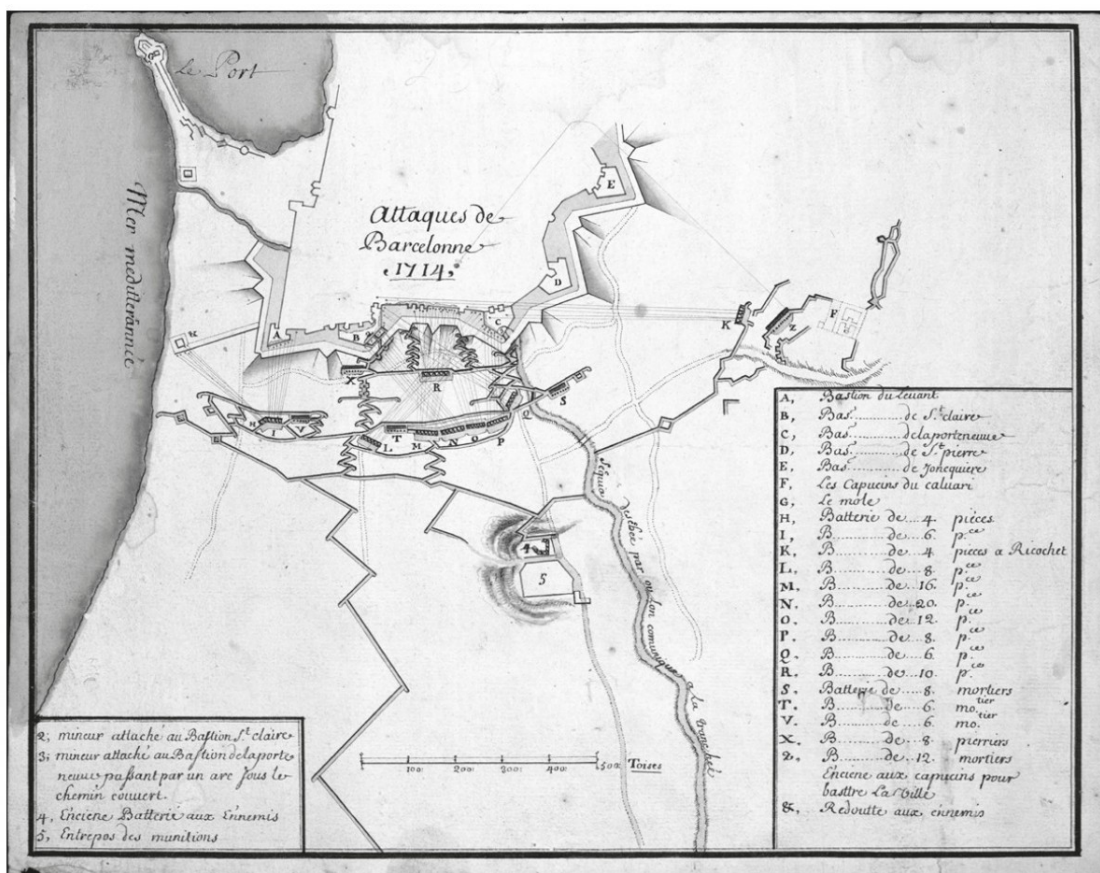


Avançament editorial: «La desfeta. 11 de setembre de 1714»

Reproducció de les primeres pàgines del capítol "Nit" | El llibre es presentarà el dijous dia 9 a Girona a la Llibreria 22 amb Lluís Llach, i el dimarts 14 a Barcelona a la Llibreria Ona amb Antoni Tortajada



El setge de Barcelona: en primer pla, un hospital de campanya i un grup d'enginyers i geògrafs francesos. Els sapadors borbònics avancen les trinxeres, assetjats per les sortides dels defensors però amb el suport de la cavalleria borbònica. Al fons, el port, la ciutat i Montjuïc. | Jacques Rigaud

Aquesta nit no ha dormit ningú, ni a la ciutat ni al camp de l'enemic. L'artilleria borbònica colpeja continuadament el pany de muralla més castigat, entre els baluards del Portal Nou i de Llevant. Les descàrregues, amb una periodicitat regular, són escruixidores. I entre l'una i l'altra només se sent el silenci a banda i banda de muralla. Arreu es flaira la fortor de la pólvora cremada, una sentor a la qual els barcelonins ja estan ben acostumats.

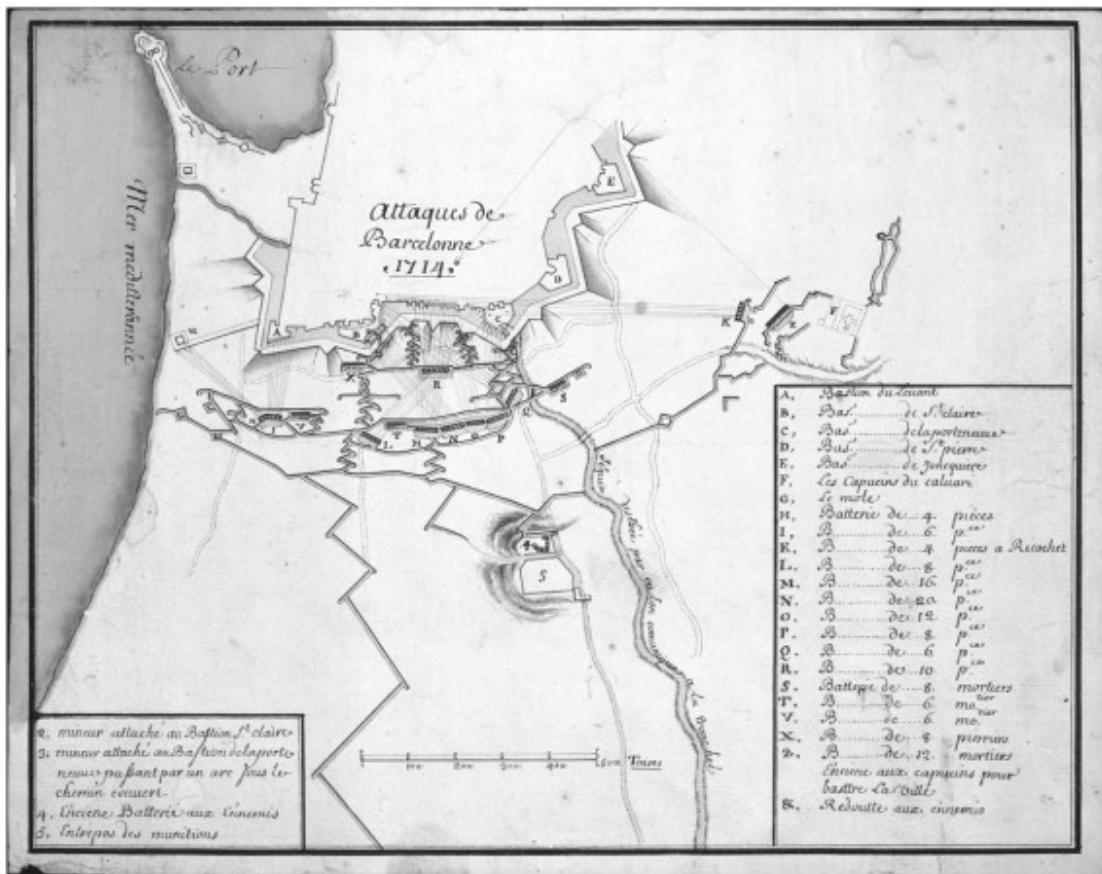
El conseller en cap, Rafael Casanova, amb alguns dels seus homes de confiança, ha inspeccionat durant una llarga estona l'estat de la muralla. Ho fa cada nit d'ençà que és conseller, en la seva condició de coronel i governador de la plaça. La situació és extrema. De fet, hauria de dir indefensible, però un estrany pudor li impedeix utilitzar aquest mot. Des del baluard del Portal Nou fins al baluard de Llevant, es compten set enormes esvorancs. En diuen bretxes, de

moment, però algunes tenen unes dimensions colossals.

La pitjor, la bretxa reial, entre el Portal Nou i Sant Daniel, fa entre seixanta i cent metres, segons les versions. És a dir, hi poden avançar, en paral·lel, entre cent vint-i-cinc i dos-cents homes. És cert que els defensors han dreçat una línia de defensa més a l'interior ?la «cortadura» o parapet?, cosa que ha obligat a enderrocar cases, moltes de les quals, de fet, ja eren només runa. Però el parapet no està perfeccionat del tot, i en cap cas no podrà tenir mai la consistència d'una muralla. Tanmateix, a hores d'ara ja té unes característiques defensives prou potents: un fossat de catorze peus de fons (gairebé cinc metres) i deu d'ample, i un mur amb fonaments de pedra alçat amb materials diversos (pedres, terra i feixina, és a dir, feixos de branques primes i branquillons). La «cortadura» disposa, a més, de vint-i-dos canons de ferro i d'altres peces menors d'artilleria, com les espingardes. I la bretxa custodia una mina de gran potència que pot resultar letal per a les forces assaltants.

Al baluard del Portal Nou la bretxa fa uns trenta metres, cosa que permet que hi avancin seixanta-dos homes de cara. Els defensors hi han col·locat, en una posició privilegiada, una bateria de morters. La bretxa oberta al portal de Sant Daniel amida trenta-sis metres i hi poden passar alhora setanta-cinc homes. Al baluard de Santa Clara, que ja va ser testimoni dels brutals combats del 12, el 13 i el 14 d'agost, la bretxa fa quaranta-vuit metres, la qual cosa permet que avancin alhora uns cent homes; a més, mostra un pendent molt accessible per als atacants. Des d'aquest punt fins a la línia de mar, se succeeixen encara tres bretxes més, al portal del Carnalatge, als Molins i al baluard de Llevant. Fan, respectivament, trenta-sis, quaranta-vuit i vint-i-quatre metres i poden encabir alhora setanta-cinc, cent i cinquanta homes. La suma de tot plegat és escruixidora: els espais oberts en aquest pany de muralla sumen més de 350 metres i poden engolir alhora uns set-cents assaltants.

Des de mitjan juliol, les bateries borbòniques s'han acarnissat sobre aquest pany de muralla. Els resultats, ben visibles, fan preveure el pitjor. De fet, avui fa un mes que Berwick va llançar la primera ordre d'atac, que aleshores va resultar fallit. Avui intentarà acabar la feina.



Plànol militar francès que descriu la línia d'atac de Berwick entre el juliol i el setembre del 1714. Les trinxeres avancen en ziga-zaga i acaben definint tres línies paral·leles a la muralla, on s'ubica l'artilleria. Font: AHCB, 19118, Barcelona 1714, p. 119.

En aquests moments, tot resseguint els carrers mig enrunats, i després arrecerat a casa seva, però sense desvestir-se ni gairebé ficar-se al llit, l'advocat Rafael Casanova, nascut a Moià, que és carrer de Barcelona, fa cinquanta-quatre anys, ha de sentir el pes i la solitud del poder ?d'un poder que s'ensorra.

Lluny queda ja la data del 30 de novembre de 1713, diada de Sant Andreu, quan va ser insaculat conseller en cap de Barcelona. En qualsevol altra circumstància, aquell moment hauria estat el zenit de la carrera professional i política per a un ciutadà barceloní. Però en aquella data ja feia quatre mesos que l'exèrcit de les Dues Corones assetjava la ciutat, amb l'objectiu d'ocupar-la definitivament i arrabassar les llibertats catalanes. Fins i tot algú va sospitar, i potser ho va dir en privat, que aquell sorteig no havia estat del tot net. Al capdavant, Casanova ja havia estat conseller tercer el 1706, en el primer setge ordenat per Felip V, que finalment havia estat trencat pels barcelonins. En aquella ocasió, a més, la mort accidental del conseller primer havia col·locat els seus immediats seguidors en un paper de primeríssima rellevància.

En un balanç apressat del seu govern, Casanova pot recordar amb orgull la presa de tretze embarcacions i dues naus a la desembocadura del Llobregat la nit del 24 de febrer ?acció que liderà amb encert el coronel Sebastià Dalmau?; haver promogut la crema de les barraques i casetes del Pla de Barcelona, per dificultar l'acostament de la tropa borbònica a la ciutat i la instal·lació de bateries; la presència diària a la muralla i el manteniment de la moral, malgrat la duresa de la guerra...

Però el rostre se li enfosqueix en recordar Salvador Feliu de la Penya, conseller segon, president de la Junta de Provisions i comerciant. Per a Casanova, la sort de Barcelona es va capgirar la nit del 8 de juliol per culpa dels interessos privats de Feliu i els seus col·legues. A quarts d'una de la matinada del dia 9, una trentena de barques de la ciutat esperaven davant de Sant Bertran, entre Montjuïc i la ciutat, per remolcar les desenes de naus del comboi que arribava de Mallorca carregat de provisions. Però Feliu va ordenar que no es moguessin fins a l'arribada de la nau Sant Francesc, ja que ell i altres socis hi tenien importants interessos comercials. A les sis del matí, amb claror de dia, les galeres borbòniques van interceptar totes les naus, que restaven fora del port. No només es va perdre la nau Sant Francesc, sinó també divuit embarcacions, la pràctica totalitat del comboi.

I això va abocar els barcelonins a la fam en les setmanes següents. El 9 d'agost, un mes després, va començar a mancar pa «y para reemplazar este defecto», explicà anys després el conseller en cap en una carta que Castellví traduï al castellà, «juntaron un trigo muy malo y habas podridas. De estos dos géneros salió el pan tan malo y de tan mal olor, como todos vieron». Aquest és el pa de munició que es lliura a la tropa i als membres de la Coronela. La resta de la població, inclosos dones, vells i infants, tenen encara més dificultats. Les dones s'apleguen cada cop que hi ha un pregó o que troben alguna autoritat municipal i criden: «Pa, que totes hi anirem!».

La difícil situació alimentària és confirmada, entre d'altres, en la crònica d'un botifler anònim que restà dins la ciutat durant el setge: «En lo intermedi de un mes, se patí gran carestia de pa y, perquè los de la Coronela estessen contents, los daven quatre sisenes, i estes se feien de faves podrides que, en altra ocasió, no les volgueren dar als cavalls; i, de lo segó del blat, lo repassaven i, de ordi que encontraven per les cases, componien les sisenes en un pa xic i dolent, rellevant-ho del socorro dels dos rals los daven tots los dias de socorro als que entraven de guarda i reforç. I augmentant més la carestia del pa i no tenir de què fer-lo, los daven bescuit que guardaven per lo últim apreto. I fora los de la Coronela i los mandons de casa la ciutat no eren molts los que tenien pa, i encara del de ordi i faves».

AGUSTÍ ALCOBERRO

La desfeta

—— Dies que han fet Catalunya ——

11 de setembre de 1714



Portada del llibre «La desfeta. 11 de setembre de 1714», editorial Rosa dels Vents.

El diagnòstic de Manuel Mas i Soldevila, un dels membres de la vint-i-quatrena del Consell de Cent (i, per tant, un dels «mandons», en llenguatge de l'autor del text anterior), ho confirma a bastament. Afegeix, a més, que alguns convents no van dubtar a especular amb la farina que tenien emmagatzemada: «Ajuntava's a esta gran incomoditat i fatiga contínua dels de la Coronela i demés gent de armes la escassesa i penúria de queviures i manteniments, que, per arribar-ne ja molt pocs de Mallorca per temor dels vaixells de Espanya, anaven molt reduint-se los que se trobaven en ciutat, majorment lo del pa, que és lo primer aliment. De tal manera que, ja als últims de dit mes de agost, del poc que tal qual se podia pastar per compte de la ciutat, primerament se'n venia als de la Coronela i soldats i després als altres, si abastava, i si alguns particulars trobaven una o altra quartera [equivalent a setanta litres, aproximadament] de blat, era a preu crescut, de 10, 14, 18 i 20 lliures. I no faltà convent de religiosos que, de quatre quarteres, se'n feu a l'últim del siti 100 lliures. Costava ja en est temps lo parell de les gallines 5 o 6 lliures; lo dels ous del dia, 7 sous; i si hi havia uns budells de gallina per fer caldo per remei, 5 sous; de una dotzena de albergínies, 8 o 9 sous, i lo mateix de una de figues bordissots. I a est compàs anaven alterats los preus de molts altres dels pocs comestibles se trobaven en ciutat».

Tot i que el Consell de Cent publica periòdicament les ordres en què es detallen els preus taxats per a cada un dels aliments, la seva escassesa generalitzada obliga tothom a recórrer al mercat negre. I allí els preus es multipliquen. Tant li fa, doncs, que els bans públics ordenin a «totes i qualssevol persones de esta ciutat que tindran per vendre a la menuda oli, vi, arròs, tocino salat, sagí o llard de sagí, bou salat, formatge, bacallà, tonyina, arengada, alatxes, arencs, sardina salada, anxova, mongetes, faves, figues, mantega, ordi, sabó, sucre, ametlles i avellanes tinguen obligació de vendre aquelles als preus avall escrits i següents, sens poder-ne haver ni demanar més del que serà taxat». Barcelona, adés rica i opulenta, pateix fam, i alguns comerciants i especuladors es fan les barbes d'or.

Casanova ha denunciat el comportament de Feliu. Però aquest respon d'una manera més sibil·lina, mitjançant l'expansió d'un rumor difamatori que farà forat: «Empezó con séquito a hacer correr la voz que yo tenía mi mujer fuera de la ciudad y dos hijos que les había dado el partido enemigo dos compañías de caballería». És, òbviament, fals, ja que Rafael Casanova és vidu, i el seu únic fill, anomenat també Rafael, amb tretze anys, pertany a la companyia de granaders que defensa Cardona. Tanmateix, «corrió la voz con tanta fuerza, que se hubieran hallado dentro de la ciudad diez mil testigos», com afirmà anys després l'últim conseller en cap.

Aquest episodi suposa la ruptura definitiva entre els consellers primer i segon. Però aquest fet no amoïna ara Casanova. El preocupa, això sí, la situació d'indefensió que acaba de constatar de nou. I fa alguns càlculs. La Coronela, que a començament del setge tenia quatre mil vuitcents homes, ara no deu superar els tres mil dos-cents en actiu. El conseller en cap en fa un repàs. Al capdavant, ell n'és ara el coronel i comandant.

Per raons operatives, la Coronela s'ha dividit en sis batallons. Els més nombrosos són el primer, el tercer i el cinquè, tot i que cap no supera els nou-cents homes. El primer correspon als adroguers; mercaders; sastres; manyans, ferrers, clavetaires i agullers; mestres de casa i molers; espasers, tapiners, oripellers i guardamassillers; i estudiants de lleis. Però són sastres i estudiants els qui constitueixen els dos grups més nombrosos i amb més capacitat d'actuació militar. El tercer és format pels notaris públics reials; els sabaters; els boters, és a dir, que fan botes de vi o d'altres substàncies; els teixidors i retorcedors de llana, carders i garbelladors; els flassaders, llibreters, vidriers, escultors i dauradors; els barreterers d'agulla i passamaners; els macips de ribera i bastaixos; i els esparters, capsers i torners. Entre tots ells destaquen pel seu nombre els sabaters. El batalló cinquè és format pels notaris causídics; ferrers i calderers; hortolans del Portal Nou; gerrers, ollers, matalassers i perxers; daguers i beiners; carnisseres; sabaters de vell;

tintorers, retorcedors de seda i hostalers; i estudiants de medicina, filosofia i teologia. Altre cop els estudiants són el col·lectiu més nombrós i sorollós.

En els altres batallons trobem la resta d'oficis. Així, el segon és conformat per notaris públics; pellaires i tintorers de draps; calceters i candelers de seu; cotoners i assaonadors; mariners i mestres d'aixa; julians, pentiners, guanters, capellers, collaters, cartaires, soguers i ferreters; flequers i forners; velluters i espoliners; i espardenyers.

Per la seva banda, el quart batalló el componen candelers de cera i pintors; argenteres; hortolans del portal de Sant Antoni; teixidors de lli; corders de cànem i viola; descarregadors; i velers. I encara, el sisè és format per freners, fusters, mercers i botiguers de teles, blanquers, escudellers, taverners, fadrins sastres i revenedors.

Cada batalló se subdivideix en set, vuit o nou companyies. Cada una ha triat un capità entre els membres de la noblesa, que ha estat confirmat pel braç militar. Les dues companyies d'estudiants, però, són comandades pels catedràtics Marià Bassons (lleis) i Josep Fornés (medicina, filosofia i teologia), que en aquest cas han estat elegits pels alumnes.

Afegim-hi encara les companyies de pagesos de Sarrià i Sant Martí. Tot plegat constitueix una milícia urbana, que s'ha bregat ja en episodis anteriors, notablement en el setge del 1706, i que tot al llarg d'aquests gairebé catorze mesos de setge ha anat assumint tasques cada cop més complexes i perilloses.

Però ara s'acosta el desenllaç, i la ciutat pateix una situació extrema. No només han minvat els membres de la milícia urbana. Manquen artillers, tot i que Sebastià Dalmau en paga dos-cents de la seva fortuna personal i el mateix Casanova, d'ençà de mitjan agost, paga els d'una bateria. Manca pa i diner, i, el que és més greu, només queden quaranta quintars de pólvora. Amb aquestes forces, i la resistència de la gent, caldrà afrontar en poques hores el temut assalt general.

Reproducció de les pàgines 119 a 128 del llibre «La desfeta. 11 de setembre de 1714» (Rosa dels Vents), corresponents al capítol "Nit" i referents a Rafael Casanova. A les pàgines següents del mateix capítol es reproduueix el mateix exercici amb Villarroel, Bellver i Berwick

Articles relacionats:

[noticiadiariambautor]93/29/[noticiadiariambautor]

[noticiadiariambautor]93/83/[noticiadiariambautor]

[noticiadiariambautor]93/25/[noticiadiariambautor]